

Педагогічні інновації та виховання особистості

Вінницький національний технічний університет,
Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського

У статті доводиться, яка роль у підвищенні ефективності виховання особистості, оптимізації цього процесу відводиться педагогічним інноваціям, новим інформаційним технологіям. Кардинальні перетворення освіти і суспільства вимагають від педагога переорієнтації його свідомості на гуманістичні цінності, адекватні характеру творчої (інноваційної) педагогічної діяльності. Це створення навчальних закладів нового типу, розробка і впровадження елементів нового змісту освіти, нових навчальних (зокрема, інформаційних) технологій, зміцненні зв'язків з наукою, використанні світового педагогічного досвіду.

Ключові слова: гуманістичні цінності; педагогічні інновації; нові інформаційні технології.

Pedagogical Innovations and Education of the Individual

The article proves the role of educational innovations and new informational technologies in improving the process of education. Dramatic transformations in the sphere of education and in the society make teachers change their minds and resort to humanistic values and adequate creative (innovative) educational activities. This process implies creating new types of educational institutions, the development and introduction of new elements of educational content, new educational (including informational) technologies, use of global educational experience.

Keywords: humanistic values; educational innovations; new informational technologies.

У переломний період пошуку нової ідеології суспільства, переоцінки цінностей природним є загострення інтересу до інноваційних процесів, світоглядної педагогіки, пошуку способів реформування навчально-виховного процесу. Джерела оновлення освіти криються в творчості педагогів, у їхній інноваційній діяльності, яка знайшла своє відображення у створенні навчальних закладів нового типу, в розробці і впровадженні елементів нового змісту освіти, нових навчальних технологій, зміцненні зв'язків з наукою, використанні світового педагогічного досвіду.

Викладач як суб'єкт педагогічного процесу виступає головною діючою особою будь-яких змін у системі навчання. Кардинальні перетворення освіти і суспільства вимагають від педагога переорієнтації його свідомості на гуманістичні цінності, адекватні характеру творчої (інноваційної) педагогічної діяльності. У зв'язку з цим виявилися протиріччя між традиційним рівнем реалізації його діяльності і сучасними потребами освіти й суспільства у педагогах-новаторах із творчим, науково-педагогічним мисленням.

В наш час розвивається нова галузь наукового знання – педагогічна інноватика. Зміни в змісті й організації діяльності навчальних закладів, їхня інноваційна спрямованість тісно пов'язані зі змінами в методологічній і технологічній підготовці педагога. Однак цей процес нині має стихійний характер, що значною мірою пояснюється відсутністю наукових досліджень і рекомендацій щодо удосконалення інноваційної діяльності викладача.

З нашого погляду (з метою впровадження інноваційних процесів у вищій школі), філософського аналізу потребують питання: ідеологія і вищий навчальний заклад, освіта як засіб виживання, культуротворчі функції освіти, відображення в освіті досягнень людства, глобальні проблеми гуманізації освіти, філософське осмислення ролі простору і часу, абсолютного і відносного,

зовнішнього і внутрішнього, освітніх систем у різні історичні періоди, ієрархія факторів формування особистості, спільні цілі освіти і виховання, вибір моральних і освітніх ідеалів тощо.

Проблематика нововведень освітянської галузі представлена в працях К. Ангеловскі, Н. Горбунової, М. Кларіна, В. Ляудіс, М. Поташника, С. Полякова, Т. Шамової, О. Хомерики, Н. Юсуфбекової. В працях А. Арламова, М. Бургіна, В. Журавльова, В. Загвязинського, А. Ніколса розкриваються загальні особливості педагогічних інноваційних явищ: існування новацій як ідеальних продуктів діяльності, цілісний характер мети інновацій, суттєва залежність інноваційних процесів від соціально-педагогічної ситуації, складність визначення результатів інновацій.

В працях зарубіжних авторів розглядаються окремі теоретичні та практичні аспекти інноваційних процесів і перетворень у системі освіти на основі різноманітних педагогічних інновацій. В дослідженнях американських і англійських науковців (Х. Барнет, Дж. Бассет, Д. Гамільтон, Н. Гросс, Р. Карлсон, М. Майлз, А. Хаберман, Р. Хейвлок, Д. Чен, Р. Едем) аналізуються питання управління інноваційними процесами, організації змін у галузі освіти, умови, необхідні для «життєдіяльності» інновацій, їх планування, способи рекламування.

Інновації здійснюють значний системний вплив на всі компоненти педагогічного процесу, загальну структуру та діяльність педагогічної громадськості. На відміну від будь-яких елементарних новацій педагогічні інновації передбачають особистісний і творчий процес навчання й виховання молоді, вони охоплюють всю сферу освіти і підготовки викладача, що виконує різноманітні функції – експерта, консультанта, проектувальника, педагога інноваційних навчальних закладів.

Оптимізація навчально-виховного процесу є «неперехідною загальною інновацією, що стосується педагогічної системи в цілому» [5, с. 13]. Розуміння того, що оптимальним є процес, що відповідає водночас таким критеріям: а) зміст, структура й логіка його функціонування забезпечують ефективне і якісне розв'язання завдань виховання й розвитку особистості відповідно до державних програмних вимог на рівні максимальних можливостей кожного; б) досягнення поставленої мети відбувається без порушення норм витрат часу, що запобігає фактам перевтоми вихованців і педагогів забезпечується теорією Ю. Бабанського [1, с. 60]. На його думку, методологічною основою оптимізації виступає системний підхід, що вимагає розгляду всіх компонентів виховного процесу в єдності закономірних взаємозв'язків, опору на загальну теорію управління складними динамічними системами. Оптимізація ґрунтується на філософській категорії міри і виступає проти абсолютизації тих чи інших компонентів педагогічної системи, завищення або заниження темпів діяльності, її складності і т. ін. та вимагає вибору саме оптимальної міри їх застосування. Головними мотивами пошуку нами оптимальної виховної технології в навчальному закладі стали: *по-перше*, становлення та удосконалення національної системи освіти, для якої характерні такі домінуючі тенденції: а) відродження національної самосвідомості, української культури, мови, виховання громадянинапатріота, врахування ментальності нашого народу; б) прагнення до інтеграції у світове співтовариство, співіснування з іншими народами на основі принципів толерантності; *по-друге*, нова філософія виховання (зміна пріоритетів, парадигм, ціннісних орієнтацій); *по-третє*, створення системи оптимально доцільного й ефективного, поетапного виховання різних вікових категорій. Її вибір відкриває можливості для морального розвитку особистості, започатковує умови та мотивацію самовдосконалення. Набуття умінь та навичок системного саморозвитку та особистісної самореалізації, що має чітко окреслений соціальний вимір, становить сьогодні основний зміст розвивального навчання і виховання [5, с. 16].

Визначені фактори, що оптимізують процес саморозвитку та суспільно-цінної самореалізації особистості. Це збагачення ефективної мотиваційної сфери морального зростання; оволодіння системою теоретичних знань, умінь, навичок кооперованого навчання, методикою самостійного та колективного пошуку; моделювання дієвого середовища в проєктивних технологіях роботи, гуманізація взаємовідносин в освітньому просторі, формування толерантності і ціннісного ставлення до людини [6].

Навчальний заклад сьогодні – це школа культури життєвого самовизначення. Він сприяє прилученню молодшої людини до контексту сучасної культури, допомагає їй стати стратегом життя, гідного людини. У вихованців формується розуміння того, що навчитися жити – означає виробити власну гуманістичну позицію, світогляд, ціннісне ставлення до себе та інших.

Обрані форми, методи і виховні технології спрямовані на допомогу в складанні життєвої програми, проекту (власне проектування майбутнього), дозволяють пізнати себе (самопізнання), оцінювати (самооцінка), визначити життєве кредо, мету (розуміння цілей і життєвої стратегії), здійснювати самоаналіз (рефлексію), і, звичайно, планувати діяльність задля досягнень для свого майбуття, формувати готовність робити відповідальний життєвий вибір. Адже, як зазначається в класичній педагогіці, де немає ланцюжка самостійно пройдених шести етапів: *мета – мотив – дія – засіб – результат – оцінка* (до цього слід додати ще *рефлексію*, що є обов'язковою на кожному з етапів організації діяльності), там немає освітньої діяльності. Тобто – активності, спрямованої на досягнення особистісно або громадсько значущого результату.

Особливої уваги заслуговує використання інформаційних технологій, як засобу виховання, що значно впливає на ефективність навчально-виховного процесу. Молоді люди сьогодні активно використовують інформаційні комп'ютерні технології. Їхній віртуальний світ (через контакти в соціальних мережах /наприклад, «Однокласники»; веб-сайти, комп'ютерні ігри) розширюється, наповнюється новими враженнями, почуттями. Головне завдання – педагогічно правильно спрямувати допитливий юний розум і цікавість, перетворити новітні технології в помічника розвитку особистості, яка ще тільки формується, наповнити його моральним змістом. В експериментальних навчальних закладах у виховних проектах епізодично застосовувались інноваційні форми і методи мультимедійного навчання, презентації, веб-квести, відео ілюстрації на окремих етапах реалізації колективних творчих справ, отримання знань морального змісту чи досвіду партнерських взаємин. Проте, ми зіткнулися з труднощами, пов'язаними в цілому зі створенням предметно-орієнтованих навчально-інформаційних середовищ, які дозволяють використовувати мультимедіа, системи гіпермедіа, електронні підручники; освоєнням засобів комунікації (комп'ютерної мережі, телефонного зв'язку для обміну інформацією); навчанням навичок «навігації» в інформаційному просторі. Щоб зрушити з місця, пом'якшити ситуацію, що склалася, ми рекомендували в експериментальних закладах використовувати ІКТ за пропонуваними напрямками. По-перше, це створення сайту групи, в якому є сторінки кожного вихованця, що містять: електронне портфоліо, особисту відеопрезентацію, власні презентації різноманітного характеру, свій електронний фотоальбом. По-друге, організувати роботу: власної відео студії, електронної газети, фотостудії, які висвітлюють життя вихованців на сайті. По-третє, Інтернет-дружба з паралельними групами і багато інших ідей.

Аналіз значної кількості інноваційних проектів за критерієм відповідності рівневі розробленості ідей, що пропонуються в педагогічній науці, а також їх використання в умовах виховної практики дозволив віднести до загальних **педагогічних інновацій** навчально-виховного процесу, які ми поклали в основу нашої дослідницької роботи: *гуманістичну педагогіку* в усій сукупності її теоретичних положень і практичних рекомендацій впровадження; *особистісно зорієнтований підхід* у вихованні, центром якого є унікальна індивідуальність [2; 3; 6]; *оптимальну виховну діяльність*, прогнозовану для конкретних умов освітнього середовища (інтерактивні форми з обов'язковим включенням аудиторії, яка стає учасником дійства); *основані на нових ідеях підходи* до організації керівництва педагогічними процесами (коопероване навчання й діяльність, співробітництво); *застосування новітніх засобів інформатизації*, масової комунікації (інформаційних технологій) [4]; *проективну педагогіку*, основувану на індивідуальному, груповому та колективному проектуванні життєвої перспективи і окремих моментів розвитку особистості. Адже під інноваціями ми розуміємо процес створення і поширення нових засобів (нововведень) для розв'язання педагогічних проблем. Це результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних рішень (виховних ідей, нових технологій, форм і методів виховання). Мета інноваційного виховання спрямована не лише на засвоєння суспільних цінностей, норм,

відношень та зразків поведінки, а на розвиток особистості, проектування унікального образу її життєдіяльності, зацікавленості у проявах власної індивідуальності, створення ситуацій морального вибору, діалогічних форм спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабанский Ю. К. Оптимизация процесса обучения / Ю. К. Бабанский. – М. : Просвещение, 1997. – 264 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади : Наук.видання. – 280 с.
3. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання / І. Д. Бех. – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с.
4. Гуревич Р. С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід. Навчальний посібник / Р. С. Гуревич. – Вінниця : ТОВ фірма Планер, 2012. – 156 с.
5. Сазоненко Г. С. Педагогічні технології / Ганна Сазоненко. – Упоряд. : Г. Кальченко, Т. Вороненко. – К. : Шк. світ, 2009. – 128 с.
6. Столяренко Е. В., Столяренко О. В. Формирование толерантности и гуманистического мировоззрения современных школьников / Е. В. Столяренко, О. В. Столяренко // Педагогическое образование и наука. – Научно-методический журнал Международной академии наук педагогического образования (МАНПО). – М., № 2, 2010. – С.19–25.

Столяренко Олена Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського.

Столяренко Оксана Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Вінницького національного технічного університету. oksanny-81@mail.ru

Stoliarenko Olena V., PhD, associate professor of Pedagogics and Professional Education Department at Vinnitsia State Pedagogical University named after M. Kotsiubynskyi.

Stoliarenko Oksana V., PhD, associate professor of Foreign Languages Department at Vinnytsia National Technical University.